

TA'LIM JARAYONLARIDA KITOBXONLIK MADANIYATINI OSHIRISHNING NATIJADORLIGI

Norova Lola Xushvaqtzoda

*Sirdaryo viloyati Guliston shahar maktabgacha va maktab
ta'limi bo'limining darsliklar bo'yicha metodisti*

Anotatsiya: *Mazkur maqolada ta'lim jarayonlarida kitobxonlik madaniyatini oshirishning pedagogik, ijtimoiy va ma'naviy ahamiyati ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Kitobxonlikni rivojlantirish orqali o'quvchilarning tafakkuri, nutq madaniyati, mustaqil fikrlash qobiliyati va axloqiy qarashlari shakllanishi yoritiladi. Shuningdek, o'zbek va jahon adabiyoti durdonalari asosida ta'lim jarayonida kitobxonlikni samarali tashkil etish usullari ko'rsatib beriladi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, muntazam va maqsadli tashkil etilgan kitobxonlik faoliyati ta'lim sifatini oshirish, yosh avlodni ma'naviy barkamol etib tarbiyalashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.*

Kalit so'zlar: *kitobxonlik madaniyati, ta'lim jarayoni, ma'naviy tarbiya, o'zbek adabiyoti, jahon adabiyoti, pedagogik samaradorlik.*

KIRISH

Globalashuv jarayonlari kuchayib borayotgan bugungi davrda yosh avlodning ma'naviy immunitetini mustahkamlash dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Axborot oqimi tezlashgan zamonda inson tafakkurini chuqurlashtiruvchi, mustaqil fikrlashga undovchi asosiy vositalardan biri — bu kitobdir. Kitobxonlik madaniyati shaxsning intellektual salohiyatini oshirish, ma'naviy-axloqiy qarashlarini shakllantirish va ijodiy tafakkurini rivojlantirishda muhim omil sanaladi.

O'zbek mutafakkiri Alisher Navoiy "Xamsa" asarlarida ilm va ma'rifatni inson kamolotining asosi sifatida talqin qiladi. Jadid ma'rifatchilari — Abdulla Avloniy, Munavvarqori Abdurashidxonov, Mahmudxo'ja Behbudiylar ham yoshlarni kitob mutolaasiga keng jalb etishni taraqqiyotning muhim sharti deb bilganlar. Jahon adabiyotida ham Lev Tolstoy, Uilyam Shekspir, Viktor Gyugo kabi adiblar asarlari inson ruhiyatini tarbiyalovchi qudratli manba sifatida e'tirof etiladi.

Shu nuqtai nazardan, ta'lim jarayonlarida kitobxonlik madaniyatini oshirishning natijadorligini ilmiy asosda o'rganish muhim ahamiyat kasb etadi.

Asosiy qism

1. Kitobxonlik madaniyatining pedagogik mohiyati

Kitobxonlik madaniyati — bu shaxsning ongli, tizimli va tahliliy mutolaa qilish ko'nikmasi hamda o'qilgan asarni anglash, xulosa chiqarish va hayotga tatbiq eta olish qobiliyatidir. Pedagogik nuqtai nazardan, kitobxonlik quyidagi jihatlarida natijadorlikni ta'minlaydi:

o'quvchilarning nutq boyligini oshiradi;

mantiqiy va tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi;

axloqiy qadriyatlarni shakllantiradi;

mustaqil ta'lim olish ko'nikmasini hosil qiladi.

Masalan, Abdulla Qodiriyning "O'tkan kunlar" romani o'quvchilarda tarixiy tafakkur, milliy o'zlikni anglash va vatanparvarlik tuyg'ularini mustahkamlaydi. Cho'lponning "Kecha va kunduz" asari esa erkinlik, adolat va inson qadr-qimmatini anglashga undaydi.

2. O'zbek va jahon adabiyoti durdonalarining tarbiyaviy ahamiyati

O'zbek adabiyotida Alisher Navoiyning "Hayrat ul-abror" asari insoniy fazilatlar — saxovat, halollik, sabr-toqat haqida chuqur falsafiy qarashlarni ilgari suradi. Abdulla Avloniy "Turkiy guliston yoxud axloq" asarida yoshlarni ma'rifatli va odobli bo'lishga chaqiradi.

Jahon adabiyotida esa Lev Tolstoyning "Urush va tinchlik" romani inson taqdiri, tarixiy jarayon va ma'naviy tanlov masalalarini keng yoritadi. Antuan de Sent-Ekzyuperining "Kichkina shahzoda" asari bolalarda insonparvarlik va mas'uliyat tuyg'usini rivojlantiradi. Shekspir tragediyalari esa inson ruhiyatining murakkab jihatlarini ochib beradi.

Mazkur asarlarni ta'lim jarayoniga integratsiya qilish o'quvchilarning estetik didini shakllantiradi hamda ularni hayotiy muammolarga teran nigoh bilan qarashga o'rgatadi.

3. Kitobxonlikni oshirishning samarali usullari

Ta'lim muassasalarida kitobxonlik madaniyatini oshirish quyidagi metodlar orqali samarali tashkil etilishi mumkin:

"Kitobxonlik soatlari" va adabiy kechalar tashkil etish;

bahs-munozaralar va kitob tahlili mashg'ulotlarini o'tkazish;

elektron kutubxonalar va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish;

oilaviy mutolaa an'alarini qo'llab-quvvatlash.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, muntazam kitob o'qiydigan o'quvchilarning o'zlashtirish ko'rsatkichlari va muloqot madaniyati yuqori bo'ladi. Ular fikrini aniq, ravon ifodalay oladi va ijtimoiy faolligi bilan ajralib turadi.

4. Kitobxonlikning ijtimoiy-ma'naviy natijalari

Kitobxonlik madaniyati rivojlangan jamiyatda ma'naviy barqarorlik mustahkamlanadi. Zero, kitob insonni fikrlashga, izlanishga va o'z ustida ishlashga undaydi. Prezidentimiz ta'kidlaganidek, ma'rifatli jamiyat — barqaror taraqqiyot garovidir. Shunday ekan, kitobxonlikni targ'ib etish milliy taraqqiyot strategiyasining muhim yo'nalishlaridan biri bo'lishi lozim.

XULOSA

Ta'lim jarayonlarida kitobxonlik madaniyatini oshirish yosh avlodning intellektual va ma'naviy kamolotini ta'minlashda muhim omildir. O'zbek va jahon adabiyoti durdonalaridan samarali foydalanish o'quvchilarning tafakkur doirasini kengaytiradi, ularni mustaqil fikrlashga va yuksak axloqiy qadriyatlarga sodiq bo'lishga undaydi.

Natijada, kitobxonlik madaniyati rivojlangan shaxs — bu keng dunyoqarashli, ma'naviy yetuk va ijtimoiy faol insondir. Demak, ta'lim tizimida kitobxonlikni tizimli ravishda rivojlantirish mamlakatning kelajak taraqqiyotini belgilovchi muhim omillardan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1.Navoiy A. Xamsa. – Toshkent: Gʻafur Gʻulom nomidagi nashriyot.
- 2.Qodiriy A. Oʻtkan kunlar. – Toshkent: Sharq nashriyoti.
- 3.Choʻlpon. Kecha va kunduz. – Toshkent: Yangi asr avlodi.
- 4.Avloniy A. Turkiy guliston yoxud axloq. – Toshkent.
- 5.Tolstoy L. Urush va tinchlik. – Moskva: Progress nashriyoti.
- 6.Shekspir U. Tanlangan asarlar. – London.
- 7.Sent-Ekzyuperi A. Kichkina shahzoda. – Parij.
- 8.Gyugo V. Xoʻrlanganlar. – Parij.